

جرمي که جرم نيست!

تعريف حقوق اگر اين باشد که علمي است تنظيم‌کننده روابط افراد جامعه با تکیه بر اقتدار دولت؛ آن وقت همه روابط آدميان مي‌تواند در ذیل آن تعريف شود. از روابط قانوني ...

بررسي حقوقي رمالي و جادوگري در قوانين کشور جرمي که جرم نيست!

جام جم آنلاين: تعريف حقوق اگر اين باشد که علمي است تنظيم‌کننده روابط افراد جامعه با تکیه بر اقتدار دولت؛ آن وقت همه روابط آدميان مي‌تواند در ذیل آن تعريف شود. از روابط قانوني چون ازدواج و طلاق گرفته تا روابط غيرقانوني چون قتل و سرقت و از روابط عالي چون هديه کردن و وقف گرفته تا روابطي سطحي چون رمالي و جادوگري. اين نوشته از سه ديده‌گاه به مطالعه رمالي و جادوگري در حقوق ايران مي‌پردازد.

نخست بررسي خواهد شد که آیا اين عناوين به خودي خود در حقوق ايران جرم‌انگاري شده‌اند يا خير. بعد از آن به جرائم مرتبط با اين عناوين پرداخته خواهد شد و در انتها با نگاهی جرم‌شناسانه، سعي خواهد شد ريشه‌ها و پيامدهاي اين اقدامات در سطح جامعه بررسي شود.

آيا رمالي و جادوگري در حقوق ايران جرم است؟

پاسخ اين سوال روشن است، خير. دليل اما نياز به توضيح بيشتري دارد. در قانون مجازات اسلامي کنوني يا هيچ يك از قوانين کيفري لازم‌الاجراي فعلي، رمالي و جادوگري به عنوان جرم شناخته نشده است. برخي البته مدعي هستند که قانونگذار در ماده 712، تحت عبارت کلاشي و تکديگري، مفهوم رمالي و جادوگري را تحت نظر داشته است که بايد گفت اين عناوين به همه رمالان و جادوگران صدق نمي‌کند و در ضمن اصل تفسير به نفع متهم در امور کيفري و اصل بسنده کردن به حداقلها در امور جزايي (تفسير مضيق) مانع از چنين تفسيري مي‌شود. البته رمالي و جادوگري در گذشته حقوقي ايران جرم بوده‌اند و شايد در آينده نزديک هم جزو جرايم محسوب شوند.

ماجرای گذشته اين است که در آيين‌نامه موسوم به آيين‌نامه امور خلافي مصوب سال 1324 آمده بود افراي که رمالي، جفر، تعبیر خواب، کف‌بيني، افسونگري، جادوگري، جن‌گيري، فال‌گيري، پيشگويي، چله‌نشيني، بخت‌گشايي و امثال آنها را وسيله معرکه يا دوره‌گردي قرار داده يا با باز کردن دکان و خانه اعمال مزبور را پيشه و وسيله کسب و استفاده خود قرار دهند به هفت تا ده روز حبس تعزيري و از 100 تا 200 ريال غرامت محکوم مي‌شوند. اين آيين‌نامه سال 1352 اصلاح شد و مجازات حبس، صرفاً براي رمالي، کنار گذاشته شد. آيين‌نامه امور خلافي و اصلاحيه آن در حال حاضر اعتبار حقوقي ندارد.

درباره جرم‌انگاري جادوگري در آينده هم بايد به لايحه مجازات اسلامي اشاره کرد. در لايحه قانون مجازات اسلامي ماده‌اي بود که سحر و جادو را جرم‌انگاري کرده و مجازات مرگ را براي آن در نظر گرفته بود. البته ايراداتي اساسي بر اين ماده وارد بود: از جمله نبود تعريف سحر و جادوگري و تعيين دقيق محدوده آن، تعيين مجازات سنگين اعدام براي آن، نبود تعيين کيفر و در واقع نبود جرم‌انگاري سحر و جادوگري براي غيرمسلمانان و ... سرانجام ماده مذکور از لايحه حذف شد.

چه جرائمی با جادوگري و رمالي مرتبط است؟

به اعتقاد گروهی افراي که اقدام به رمالي و اعماي نظير آن مي‌کنند، در واقع مردم را به امور واهي اميدوار مي‌کنند؛ عمل آنها مي‌تواند مصداق بارز کلاهبرداری باشد و مطابق ماده يك قانون تشديد مجازات مرتکبين اختلاس و ارتشا و کلاهبرداری، مرتکب به حبس از دو تا ده سال و انفصال دائم از خدمات دولتي و پرداخت جزاي نقدي معادل مالي که اخذ کرده است محکوم مي‌شود. پيش از اين هم ذکر شد که چنانچه عمل رمال يا فالگير را بتوان ذیل ماده 712 در تکديگري و کلاشي آورد؛ تعقيب چنين اعماي منعي نخواهد داشت. در عين حال ديده شده است که رمالان و جادوگران با سوءاستفاده از اعتماد میان خود و مشتريان دست به اقداماتي چون آزار و اذيت جنسي و سرقت هم مي‌زنند که در جاي خود قابل بررسي است و مجازات‌هاي خاص خود را دارد.

چرا مردم به فالگيري روي مي‌آورند؟ اقبال مردم چه تاثيرات حقوقي و جرم‌شناختي دارد؟

در پاسخ به سوال اول بايد به ميل طبيعي بشر براي اطلاع از آينده و جذابيت ذاتي اين موضوع سخن گفت. در عين حال بشر براي تسلط فزيکي و رواني بر ساير افراد به اعماي چون رمالي و جادوگري متوسل مي‌شود و نکته مهم‌تر آن است که مسدود بودن راه‌هاي

عادي پيشرفت در يك جامعه يا تنبلي فرد براي پيمودن مسير موفقيت باعث مي‌شود كه او به فكر راه‌هاي ميانبري چون رمالي و جادوگري بيفتد. البته نبايد از كج فهمي‌هاي ماوراءالطبيعه بعضي افراد (و در برخي اوقات در پوشش نام دين) هم غافل بود. در عين حال در دسترس بودن اين مشاغل و خانگي بودن آن باعث سهولت دسترسي و سختي نظارت و كنترل بر اين شغل مي‌شود. مجموع اين شرايط است كه افراد را به سمت رمالي و جادوگري سوق مي‌دهد.

اما اقبال مردم به اين نوع اقدامات خود باعث تاثيرات حقوقي بعدي خواهد شد. نخستين مورد اين است كه اعتماد مشتريان به رمالان و جادوگران در خوشبينانه‌ترين حالت باعث سرخوردگي آنها، پس از بي‌نتيجه بودن اقدامات خواهد شد كه ممكن است عوارض حقوقي و جرم‌شناختي خود را داشته باشد و در حالت‌هاي بدبينانه نيز، همان‌طور كه بيان شد، به بزه‌ديدگي فرد يا افراد منجر خواهد شد. در عين حال ترويج موضوع رمالي و جادوگري در سطح جامعه باعث خواهد شد كه چنين مشاغل كاذبي رواج پيدا كند و حتي برخي افراد از مشاغل مفيد خود به اين شغل كشيده شوند يا اين‌كه سعي كنند با جادوگري و رمالي روزگار و سختي‌هاي آن را پشت سر بگذارند. روشن است كه رواج مشاغل كاذب و بيكاري پنهان در سطح جامعه چه اثراتي بر وضع اجتماعي خواهد گذاشت و چه بزهكاري‌هايي را در آينده به وجود خواهد آورد. در عين حال به دليل استفاده رمالان و جادوگران از مفاهيم ديني و بي‌فايده بودن اين اقدامات خواهد توانست نقش دين در نظام‌هاي هنجاري افراد را بكاهد و در نهايت به ضرر جامعه منتهي شود.

روشن است كه رمالي و جادوگري به طور صريح در قوانين ايران جرم‌انگاري نشده‌اند، اما مي‌توان با استفاده از ساير عناوين مجرمانه به برخورد انتظامي و قضايي با اين موضوعات پرداخت. پيش از آن البته بايد به اين سوال پاسخ داد كه آيا تا وقتي كه از لحاظ فرهنگي برخي مردم به واهي بودن اين روش‌ها اطمينان نيافته‌اند و نيازي از سمت جامعه براي رمالي و جادوگري وجود دارد، برخورد قضايي و انتظامي راه‌حل نهايي مشكل خواهد بود؟

مصطفي مسجدي آراني / جام‌جم